
4

*M*oje ďalšie dni v škole neboli o nič príjemnejšie než ten prvý. Tvorili vlastne nekonečný projekt, ktorý sa pomaly vyvinul v jednotku, na čo štát Alabama venoval hŕby kresliacich papierov a farebných cerúz v dobre mienenom, ale neplodnom úsilí naučiť ma skupinovú dynamiku. To, čo Jem nazýval Deweyho desatinnou sústavou, používalo sa už koncom školského roka v celej škole, a tak som nemala možnosť porovnávať s inými vyučovacími metódami. Dívala som sa okolo seba, to bolo všetko: Atticus a môj strýko, ktorých učili doma, vedeli všetko – aspoň čo nevedel jeden, vedel druhý. Okrem toho som si nemohla nevšimnúť, že otec slúži už niekoľko rokov v štátnom zákonodarnom zbore, kam ho za každým zvolili bez opozície, a neuchyľuje sa k taktizovaniu, ktoré moji učitelia pokladajú za podstatne dôležité na rozvíjanie charakteru dobrého občana. Jem, vychovaný sčasti na desatinnom základe a sčasti na systéme „staň si do kúta“, podľa všetkého sa dobre uplatňoval i sám, i v spoločenstve, ale Jem nebol výstižným príkladom: nijaký učebný systém vymyslený človekom mu nedokázal zatarasiť cestu ku knihám. Ja som zas poznala len to, čo som získala čítaním časopisu Time a všetkého, čo mi doma prišlo pod ruku. No ako som krôčik za krôčikom prechádzala stupienkami školskej sústavy Maycombského okresu, nemohla som sa ubrániť

dojmu, že ma o niečo ukracujú. O čo, to som nevedela. No jednako som neverila, že dvanásť rokov jednotvárnej nudy je akurát to, čo štát pre mňa zamýšľal.

Vyučovanie v mojej triede sa končilo o pol hodiny skôr než u Jema, ktorý musel ostať v škole až do tretej, preto som vždy čo najrýchlejšie prebehla popri Radleyho dome a zastavila som sa až na našej prednej verande, kde som sa cítila bezpečná. Raz popoludní, keď som uháňala okolo nich, upútalo čosi môj zrak natoľko, že som zhlboka vdýchla, starostlivo som sa obzrela a šla som spať.

Na okraji Radleyho pozemku stáli dva duby; ich korene sa ťahali až do bočnej ulice a robili ju hrboľatou. Na jednom strome ma voľačo zaujalo.

Kúsok nad mojimi očami sa v neveľkej diere ligotal v popoludňajšom slnku prúžok staniolu. Stala som si na špičky, náhlivo som sa ešte raz poobzerala, čiahla som do diery a vytiahla dve žuvacie gumy bez vonkajších obalov.

Sprvoti som si ich chcela čo najrýchlejšie strčiť do úst, ale hneď som si spomenula, kde som. Bežala som domov a na prednej verande som si prezerala svoju korisť. Žuvačka vyzerala čerstvá. Priložila som si ju k nosu, voňala celkom dobre. Oblizla som ju a chvíľu som čakala. Keď som nezačala umierať, vopchala som si ju do úst: bola to Wrigleyho mentolka.

Keď prišiel Jem domov, opýtal sa ma, kde som vzala taký džganeč žuvačky. Povedala som mu, že som ju našla.

„Nejedz veci, čo nájdeš, Scout.“

„Nebola na zemi, zbadala som ju na strome.“

Jem zahundral.

„Namojveru,“ povedala som. „Trčala hen z toho stromu, kade chodíme do školy.“

„Naskutku ju vypľuj!“

Vypľula som ju. Aj tak už strácala chuť. „Žuvala som ju celé predpoludnie a ešte nie som mŕtva, ani mi nie je zle.“

Jem dupol nohou. „Nevieš, že sa tých stromov nemáš ani dotknúť? Hneď by bolo po tebe!“

„A ty si sa raz dotkol aj domu!“

„To bolo voľačo iné! Choď si vypláchnuť ústa, zaraz, počuješ?“

„Ešteže čo, stratila by sa mi všetka chuť.“

„Ak si ich nevypláchneš, budem na teba žalovať Calpurnii!“

Nechcela som riskovať potýčku s Calpurniou, a tak som Jema poslúchla. Môj prvý školský rok spôsobil z určitých dôvodov veľkú zmenu v našom vzťahu: Calpurniino preháňanie, nespravodlivosť a miešanie sa do mojich vecí ustúpilo miernemu hundraniu, vyjadrujúcemu všeobecný nesúhlas. Ja som sa zas niekedy všemožne snažila, aby som ju nepodráždila.

Leto bolo pred dvermi; netrpezlivo sme ho s Jemom čakali. Leto bolo naše najobľúbenejšie ročné obdobie: spávali sme na zadnej verande na poľných lôžkach alebo sme skúšali spať v našom prístrešku na strome; v lete sme mali najlepšie pochútky; vyprahnutý kraj ožil tisícami farbami; no predovšetkým znamenalo leto Dilla.

Posledný deň nás pustili zo školy zavčas, a tak sme šli s Jemom domov vedno. „Myslím, že zajtra príde domov Dill,“ povedala som.

„Asi až pozajtra,“ usudzoval Jem. „V Mississippi ich púšťajú o deň neskôr.“

Keď sme prišli k dubom pri Radleyho dome, zdvihla som prst, aby som vari stý raz ukázala na dieru, kde som žuvačku našla, usilujúc sa presvedčiť Jema, že som ju našla práve tam. Tu som zistila, že ukazujem na ďalší kúsok staniolu.

„Vidím ho, Scout! Vidím ho.“

Jem sa poobzeral, vypál sa a opatrne strčil do vrecka maličký lesklý balíček. Bežali sme domov a na prednej verande sme si prezreli škatuľku oblepenú kúskami staniolu – obalov žuvacej gummy. Bola to škatuľka, do akej sa ukladajú snubné prstene, vystlatá pur-

purovým zamatom, malinkou západkou. Jem stisol západku a zdvihol veko škatuľky. Vnútri boli dve vyšúchané a vyleštené centové mince, jedna na druhej. Jem si ich pozorne prezeral.

„Indiánske hlavy,“ vyhlásil. „Tisícdeväťstošesť a jedna z roku tisícdeväťsto. Tie sú naozaj staré.“

„Tisícdeväťsto,“ opakovala som. „Počuj...“

„Buď chvíľu ticho, rozmýšľam.“

„Jem, myslíš, že tam má voľakto skrýšu?“

„To nie, veď okrem nás tade skoro nik nechodí, iba ak je to skrýša dospelého.“

„Dospelí nemajú skrýše. Jem, myslíš, že si ich máme nechať?“

„Ja neviem, čo s nimi, Scout. Komu ich vrátiť? Viem celkom isto, že tade nik nechodieval. Cecil chodí zadnou ulicou a obchádza celé mesto, aby sa dostal domov.“

Cecil Jacobs, ktorý býval na druhom konci našej ulice pri poštovom úrade, prešiel denne cestou do školy a zo školy vyše pol druhu kilometra, aby sa vyhol Radleyho domu a starej pani Dubosovej. Pani Dubosová bývala v ulici dva domy povyššie nás; susedia boli do jedného tej mienky, že pani Dubosová je najmrchavejšia stariga, aká kedy chodila po svete. Jem by popri jej dome bez Attica nešiel.

„Čo máme robiť, Jem?“

Nálezca bol majiteľom, ak nedokázala svoj nárok iná osoba. Završenie si odtrhnúť kaméliu, chlipnúť si v letný deň teplého mlieka od kravy slečny Maudie Atkinsonovej, naoberať si trochu hrozna, to sme ešte nepokladali za mravný priestupok, ale s peniazmi to bolo iné.

„Vieš čo,“ povedal Jem, „necháme si ich, kým sa nezačne škola, potom pôjdeme od jedného žiaka k druhému a opýtame sa, či nie sú daktorého. Hádám chodí autobusom. Bol tak rád, že sa škola končí, že na ne zabudol. Iste sú niečie, to poznám. Pozri, aké sú ligotavé. Nieкто si ich sporil.“

„Hej, ale prečo by si ktosi takto skrýval žuvačku? Veď vieš, že tá nevydrží.“

„Ja neviem, Scout. Ale na týchto peniazoch určite niekomu záležalo...“

„Ako to, Jem...?“

„Nuž, indiánske hlavy, tie pochádzajú od Indiánov. Skrýva sa v nich čarodejná sila, prinášajú ľuďom šťastie. Nielen také, že dostanáš pečené kurča, keď to nečakáš, ale také veci ako dlhý život a dobré zdravie alebo zložíš šesťtyždňovú skúšku... tie sú pre niekoho veľmi cenné. Dám si ich do kufríka.“

Prv než Jem odišiel do svojej izby, díval sa hodnú chvíľu na Radleyho dom. Zdalo sa, že opäť rozmýšľa.

O dva dni prišiel Dill s veľkou slávou. Cestoval sám vlakom z Meridianu až na maycombskú stanicu (to bol zdvorilostný názov – maycombská stanica bola v Abbotskom okrese), kam mu prišla naproti slečna Rachel v jedinom maycombskom taxíku. Obedoval v jedálnom vozni, v Bay St. Louis videl vystupovať z vlaku zrastené dvojčičky a napriek hrozbám neochvejne tvrdil, že je to pravda. Už sa zbavil tých ohavných modrých nohavičiek, ktoré sa zapínali o košefu, a mal na sebe ozajstné nohavice s opaskom. Bol trochu zavalitejší, nie však vyšší, a povedal, že videl svojho otca. Je vraj vyšší než náš, má čiernu bradu (špicatú) a je riaditeľom železničnej spoločnosti L.&N.

„Pomáhal som chvíľu strojuvodcovi,“ povedal Dill zívajúc.

„Čerta starého si pomáhal, ty táradlo,“ povedal Jem. „Čo budeme dnes hrať?“

„Toma, Sama a Dicka,“ odvetil Dill. „Poďme na predný dvor.“ Dill chcel hrať Roverových chlapcov, pretože v nich boli tri poriadne úlohy. Už sa mu asi zunovalo byť naším charakterovým hercom.

„To ma už omrzelo,“ povedala som. Omrzelo ma hrať Toma Rovera, ktorý náhle stratí pamäť uprostred filmu a zjaví sa až na konci, keď ho nájdú na Aljaške.

„Vymysli nám voľačo, Jem,“ povedala som.

„Už ma omrzelo vymýšľať hry.“

Trávili sme prvé dni slobody a boli sme zunovaní. Kládla som si otázku, čo prinesie leto.

Pobrali sme sa na predný dvor, kde Dill chvíľu postál a hľadel ulicou na pošmúrne priečelie Radleyho domu. „Ja... cítim... smrť,“ povedal. „Veru, cítim,“ doložil, keď som ho zahriakla, aby bol ticho.

„Chceš povedať, že poznáš čuchom, keď niekto zomiera?“

„Nie, ja niekoho ovoniam a poznám, či zomrie. Naučila ma to jedna stará pani.“ Dill sa nahol vpred a ovoňal ma. „Jean Louise Finchová, do troch dní zomrieš.“

„Dill, ak nebudeš čušať, tak ťa vyšvácam. Namojveru.“

„Dajte pokoj,“ zašomral Jem, „počínate si, akoby ste verili v Horúcu paru.“

„Ty robíš, akoby si v ňu neveril,“ povedala som.

„Čo je to Horúca para?“ opýtal sa Dill.

„Nešiel si dakedy v noci po osamelej ceste a nenatrafil si na horúce miesto?“ opýtal sa Jem Dilla. „Horúca para je voľakto, kto sa nemôže dostať do neba, nuž sa povaluje na opustených cestách, a ak cez neho prejdeš, aj ty sa po smrti premeníš na Horúcu paru a budeš v noci blúdiť a sať ľuďom dych.“

„Ako sa to dá urobiť, aby si cez neho neprešiel?“

„Tomu nevyhneš,“ odpovedal Jem. „Niekedy sa vystrú krížom cez celú cestu, no keď musíš cez niektorého prejsť, povieš: ‚Anjel jasný, život mi daj, uhní z cesty, dych mi nesaj.‘ To im nedovolí, aby sa okolo teba ovinuli.“

„Never mu ani slovo, Dill,“ povedala som. „Calpurnia vraví, že to sú negerské táraniny.“

Jem na mňa zagánil, ale povedal: „Tak čo, ideme sa na niečo hrať, alebo nie?“

„Poďme sa kotúľať v pneumatike,“ navrhla som.

Jem vzdychol. „Veď vieš, že už som na to veľký.“

„Môžeš nás potískat.“

Bežala som na zadný dvor a vytiahla som spod domu starú pneumatiku. Odkotúfala som ju na predný dvor. „Idem prvá,“ povedala som.

Dill vyhlásil, že by mal byť prvý on, veď práve prišiel.

Jem nás rozsúdil. Udelil prvý štart mne s podmienkou, že Dill sa povezie dlhšie, a ja som sa vopchala do pneumatiky.

Neuvedomovala som si, že sa Jem urazil, lebo som prejavila nesúhlas s jeho rozprávaním o Horúcej pare, a že trpezlivo čaká na príležitosť, aby sa mi odplatil. A odplatil sa mi tak, že s celou silou rozkotúľal pneumatiku po chodníku. Zem, obloha a domy mi splynuli v bláznivú paletu, v ušiach mi hučalo, dusila som sa. Nemohla som vytiahnuť ruky, aby som zastavila, lebo som ich mala zaklinené medzi prsami a kolenami. Mohla som len dúfať, že Jem predbehne pneumatiku alebo že ma zastaví hrbol na chodníku. Počula som, ako za mnou uháňa a kričí.

Pneumatika zaskackala na štrku, prebehla po ceste, vrazila do prekážky a vyhodila ma ako korkovú zátku na dlažbu. Ležala som omámená na betóne a triasla som hlavou, aby som sa prebrala, plieskala som sa po ušiach, aby som umlčala to hučanie, a náhle som počula Jemov hlas: „Scout, ujdí odtiaľ, chytro!“

Zdvihla som hlavu a uvidela som pred sebou schody Radleyho domu. Mráz mi prebehol po tele.

„Chytro, Scout, nelež tam!“ ziapal Jem. „Vstaň! Čo je s tebou? Nemôžeš?“

Zviechala som sa celá rozochvená na nohy a vzápätí ma zaliala horúčosť.

„Vezmi pneumatiku!“ reval Jem. „Ber ju so sebou! Čo si stratila rozum?“

Keď som bola schopná sa zorientovať, bežala som späť k nim tak rýchlo, ako som na roztrasených nohách vládala.

„Prečo si ju nepriniesla?“ rozkríkol sa Jem.

„Prečo nejdeš po ňu ty?“ jačala som.

Jem mlčal.

„Tak choď, nie je to ďaleko za vrátkami. Veď si sa toho domu raz aj dotkol, nepamätáš sa?“

Jem na mňa zúrivo pozrel, no nemohol odmietnuť. Rozbehol sa po chodníku, pri vrátkach trochu otáľal, potom sa vrátil dovnútra a vzal pneumatiku.

„Tak vidíš,“ víťazoslávne sa škeril Jem. „Nič na tom nie je. Pri-sámvačku, Scout, niekedy si počínaš ako dievča, to je až hanba.“

Bolo na tom viac, než si uvedomoval, ale rozhodla som sa, že mu to nepoviem.

Na prahu predných dverí sa zjavila Calpurnia a zakričala: „Tu je limonáda! Bežte všetci z toho slnka, prv než sa zaživa upečiete!“ Predpoludňajšie občerstvenie limonádou bola letná výsada. Calpurnia doniesla na verandu džbán a tri poháre a šla opäť za svojou prácou. To, že som upadla u Jema v nemilosť, ma ktovieako netrápilo. Limonáda mu vrátila dobrú náladu.

Jem vypil na dúšok druhý pohár a potľapkával sa po prsiach. „Viem, čo sa budeme hrať,“ oznámil. „Voľačo nové, celkom nové.“

„Čo?“ spýtal sa Dill.

„Na Bu Radleyho.“

Jemove úvahy boli zavše celkom priezračné: vyhútal to preto, aby mi dal najavo, že sa nebojí Radleyovcov v nijakej forme ani podobe, aby sa jeho neohrozené hrdinstvo ukázalo v ostrom kontraste s mojou zbabelosťou.

„Bu Radleyho? Ako?“ opýtal sa Dill.

Jem povedal: „Scout, ty môžeš byť pani Radleyová.“

„To veru nie. Nechcem.“

„Čože?“ poznamenal Dill. „Ešte stále sa bojíš?“

„Čo keď vyjde v noci... keď budeme všetci spať...“

Jem zasipel. „Scout, ako môže vedieť, čo robíme? Okrem toho

nemyslím, že tam ešte je. Zomrel už pred rokmi a napchali ho do komína.“

„Jem, hrajme sa my dvaja,“ povedal Dill, „a Scout nech sa prizerá, keď sa bojí.“

Bola som svätosväte presvedčená, že Bu Radley v tom dome je, no nemohla som to dokázať a cítila som, že najlepšie bude nevraviť nič, inak mi vyhodia na oči, že verím v Horúcu paru, hoci na mňa také zjavy vo dne nijako nepôsobili.

Jem nám pridelil úlohy: ja som bola pani Radleyová a mala som iba vyjsť von a pozametať verandu. Dill bol starý pán Radley: chodil sem a tam po chodníku a zakašlal, keď ho Jem oslovil. Jem si, samozrejme, nechal úlohu Bu Radleyho: učupil sa pod schody prednej verandy a zavše vreštal a skučal.

Ako pokračovalo leto, pokročila aj naša hra. Vybrúsili sme ju a zdokonalili, pridali sme dialóg a zápletku, až z toho vznikla malá divadelná hra, ktorú sme každý deň spestrili nejakou zmenou.

Dill bol lotor nad lotrami: dokázal sa zžiť do každej charakterovej úlohy, ktorá naňho pripadla, a vystupovať ako dlháň, ak výška bola súčasťou požadovanej opovázlivosti. Ja som neochotne hrala rôzne dámy, ktoré uvádzal scenár. Nikdy mi to nepripadalo také zábavné ako Tarzan a hrala som toho leta s akousi viac než nejasnou úzkosťou, hoci ma Jem stále ubezpečoval, že Bu Radley už zomrel a že sa mi nič nemôže stať, veď tu mám vo dne jeho a Calpurniu a v noci je doma Atticus.

Jem bol rodený hrdina.

Bola to malá trúchlivá dráma, utkaná z kúskov a útržkov klebiet a susedských chýrov: pani Radleyová bola krásavica, kým sa nevydala za pána Radleyho a nestratila všetky peniaze. Stratila tiež väčšinu zubov, vlasy a pravý ukazovák (Dillov príspevok. Bu jej ho raz v noci odhrýzol, keď sa mu nepodarilo chytiť nijaké mačky ani veвериčky na večeru.), najčastejšie sedávala v obývacej izbe a vzlykala, kým Bu pomaly orezával všetok nábytok v dome.

Všetci traja sme predstavovali chlapcov, ktorí majú ťažkosti; ja som hrala pre zmenu sudcu; Dill odviezol Jema preč a vopchal ho pod schody, kde doňho štuchal zmetákom. Jem sa podľa potreby zjavoval ako šerif, v úlohe určitých občanov a ako slečna Stephanie Crawfordová, ktorá vedela o Radleyovcoch viac než hocikto iný v Maycombe.

Keď prišiel na rad veľký výstup Bu Radleyho, Jem sa vkradol do domu, a len čo sa Calpurnia odvrátila, ukradol zo zásuvky šijacieho stroja nožnice, potom si sadol na hojdačku a rozstrihával noviny. Dill šiel popri ňom, zakašlal na Jema a ten predstieral, že vrazil Dillovi nožnice do stehna. Odtiaľ, kde som stála, to vyzeralo presvedčivo.

Keď pán Nathan Radley šiel popred nás na svojej každodennej ceste do mesta, stáli sme nehybne a mlčky, kým nám nezmlizol z očí, a potom sme uvažovali, čo by nám urobil, keby mal o tom tušenie. Hru sme prerušili, hneď ako sa zjavil niektorý sused, a raz som uvidela slečnu Maudie Atkinsonovú, ako na nás uprene hľadí cez ulicu so záhradníckymi nožnicami v mierne zdvihnutej ruke.

Jedného dňa sme s takým zaujatím hrali dvadsiatu piatu kapitolu druhého dielu Rodiny istého muža, že sme ani nezbadali, že Atticus stojí na chodníku, pozerá na nás a plieska si so skrúteným časopisom do kolena. Slnko ukazovalo dvanásť hodín.

„Čo sa hráte?“ spýtal sa.

„Nič,“ odpovedal Jem.

Jemova vyhýbavá odpoveď mi prezradila, že naša hra je tajnosť, a tak som mlčala.

„Tak čo to robíš s tými nožnicami? Prečo trháš tie noviny? Ak sú dnešné, vyplieskam ťa.“

„Nič také.“

„Čo nič?“ povedal Atticus.

„Nič, oco.“

„Daj sem tie nožnice,“ povedal Atticus. „To nie je na hranie. Nemá to náhodou niečo spoločné s Radleyovcami?“

„Nie, oco,“ odvetil Jem a zapýril sa.

„Dúfam, že naozaj nie,“ povedal Atticus odmerane a vošiel do domu.

„Je-m...“

„Čuš! Šiel do obývacej izby, môže nás tam počuť.“

Na dvore, kde sme boli v bezpečí, opýtal sa Dill Jema, či sa budeme ešte môcť hrať.

„Ja neviem. Atticus nepovedal, že nesmieme...“

„Jem,“ ozvala som sa, „ja myslím, že Atticus aj tak vie, čo sme hrali.“

„Nie, nevie. Keby to vedel, povedal by to.“

Nebola som si tým taká istá, ale Jem vyhlásil, že som ozajstné dievča, že dievčence si stále všeličo namýšľajú, preto lezú ostatným ľuďom na nervy, a ak sa začnem správať ako dievča, hneď môžem ísť kadeľahšie a hľadať si na hranie také, ako som ja.

„Dobre, len rozprávaj,“ povedala som. „Veď uvidíš.“

To, že nás Atticus pristihol, bol druhý dôvod, prečo som chcela hru nechať. Prvým dôvodom bolo niečo, čo sa prihodilo v ten deň, keď som sa vktúľala Radleyovcom do dvora. Hoci som vtedy triasla hlavou a bolo mi zle od žalúdka, počula som aj v Jemovom vykrikovaní ešte jeden zvuk, taký tichý, že som ho z chodníka nepostrehla. V dome sa voľakto smial.